

zelve aangeprezen, als ofze verscheidene krachten bezaten.

Het COLLEGIE van *Wirtemberg* schryft, in de laatste Uitgave van hunne Apotheek in 1741. uitgegeeven, niet minder dan agtewintig verschillende soorten van Vet voor, om in de Winkels gehouden te worden: en zy onderrichten ons, dat sommigen derzelven verdunnende en ontbindende (*b*) zyn; als daar zyn dat van den Reiger, de wilde Kat, den Ojevaar, den Patrys, het Konyn, den Haas, den Vos, de Alpische Muis, den Das, den Beer, den Wolf, der Slangen en Adders: anderen zyn verhittende, afvagende (*c*) en verrotting maakende (*d*); gelyk dat van de Aal, den Snoek, en de Froot (*e*): Een derde Rang is verzagtende (*f*); als het Vet van Ossen, Harten, en Geiten: en een vierde verzagtende, teerende (*g*) en streelende (*h*); Dit laatste begrypt het Vet van Eendvogels, Gansen, Honden, Capoenen, Bevers, Paerden, Hennen, en Menschen vet. Doch de ervarenheid bevestigt de waarheid dier krachten niet, welken aan de verscheidene soorten van Vet worden toegeschreven. Zy hebben alle eene verzagtende eigenschap, zy verflappen de deelen, waar op ze gelegd worden, en beletten de uitwaasfeming: deeze uitwerkingen en derzelver gevolgen kunnen in een meer' of minder' trap van alle soorten van vetten verzagt worden.

Het COLLEGIE van *Londen* heeft daarom ook maar drie soorten van vetten behouden, van verschillende dikte, en voor verschillende mengfels; te weten, Vet van Adders, Varkens reuzel, en schaapen ongel; waar by het COLLEGIE van *Edinburgh* Geiten ongel gevoegd heeft. En deezen zyn inderdaad genoeg om aan alle de oogmerken te beantwoorden, waar toe Zelfstandigheden van deezen aart gebruikt worden.

BALAUSTIA: *Flores balaustiae flore pleno majore C. B.* Balaustinen; de Bloemen van den Granaatappelboom, die dubbelde bloemen draagt. [L. E.]

(*b*) Extenuantes & resolventes. (*c*) Detergentes. (*d*) Septici. (*e*) Umber. zekere Rivier Visch. (*f*) Emolliens. (*g*) Digerens. (*h*) Leniens. (*i*) Adstringens. (*k*) Diarthea. (*l*) Dysenteria. (*m*) Pulvis e succina compositus.

De *Granaatappelboom* met dubbelde bloemen is een laage boom, of liever heester, die in *Italië* enz. in 't wilde groeit. De Bloemen hebben eene fraaije roode kleur, in 't aanzien naar eene gedroogde roode Roos gelykende, derzelver smaak is bitteragtig en saamentrekkende (*i*).

De Bloemen der Granaatappelboomen worden aangeprezen in Buikloopen (*k*), Roodeloopen (*l*), en andere gevallen, waarin saamentrekkende middelen, te pas koomen. Zy worden zelden voorgeschreven in bereidingen, die op staande voet gereed gemaakt worden, en zyn een innengsel in een eenig winkel saamenmengsel, het Poeder uit barnsteen saamen gesteld (*m*) [L.]

BALSAMITÆ MARIS five *Costi botorum folia: Mentha bortsensis corymbifera C. B.* Wurmkruid of Reinwaren; de bladeren 'er van. [E.]

Dit was weleer een zeer gemeene tuinplant, en van veel gebruik zoo wel voor de keuken, als tot geneesmiddelen; doch komt thans weinig in aanmerking in beide opzigten; evenwel schynt het, wegens zyne kenbaare eigenschappen, gelyk, of zelfs beeter te zyn, dan sommige speceryagtige kruiden, welken de praktijk behouden heeft. De bladeren hebben een bitteragtigen, heeten, speceryagtigen smaak; en een zeer aangenaamen reuk, zeer naby koomende aan dien van Munte, of een mengsel van Munte en Leverballen, of Tuinkostus. Derzelver geur wordt door distilleringe met water opgeheven; maar verbeeterde Geest van wyn trekt dien 'er uit door oppieting.

BALSAMUM COPAIBA [L. E.] Balsam van *Copaiba*, of Wondbalsam; een vloeibaar harsagtig sap, vloeijende uit insnydingen, die gedaan worden in den stam van eenen grooten boom, welke in de Spaansche Westindien groeit.

Dit sap is helder en doorschynend; van eene witagtige of bleek geele kleur, eenen aan-

aangenaamen reuk, en eenen bitteragtigen prikkelenden smaak. Het is gemeenlyk om trent zoo dik als olie, of een weinig dikker: en als men het lang bewaart, wordt het byna zoo dik als honich, behoudende evenwel zyne helderheid; doch men heeft niet waargenomen, dat het droog of vast wordt, gelyk de meeste andere harsagtige sappen doen. Men ontmoet somtyds een dik soort van Balssem Copaive, welke in 't geheel niet doorschynend is, of althans veel minder zodanig als de voorgaande, en doorgaans een deel troebel wateragtig vogt op den grond heeft. Deze soorte is waarichynlyk verbasterd door een bymengsel van andere Zelfstandigheden, of door kookinge getrokken uit den bast en de takken van den boom; deszelfs smaak en reuk zyn zoo aangenaam niet, als van den oprechten Balssem.

De zuivere *Balssem Copaive* ontbindt geheel en al in verbeeterden Geest van wyn (*n*), byzonderlyk als het scheivogt vooraf gealkalizerd is: en deeze ontbinding heeft eenen zeer welriekenden reuk. Met water gedistilleerd zynde, levert hy eene groote menigte heldere Olie uit; en in een sterke hitte, zonder byvoegsel, eene blaauwe Olie.

De *Balssem Copaive* is een nuttig versterkend en afvagend (*o*) geneesmiddel, verzeld van eenen zekeren graad van prikkelinge. Hy versterkt het Zenuwgestel, trekt om open lyf te maaken, en is in grooter giften buikzuiverende (*p*); bevordert de pis, en zuivert en heelt de zweeren in de piswegen; het welk deeze geacht wordt veel beeter te doen, dan een van de andere Balssem. *Fullerus* merkt aan, dat hy aan de pis eenen zeer bitteren smaak geeft; maar geen violetten-reuk, als de *Terpentynen* doen.

Deeze *Balssem* is voornaamelyk vermaard geweest in de *Venusziekte*, en den witten vloed (*q*), en uitwendig als een wondheeland middel (*r*). De bovengemelde Schryver pryft hem ook aan in Roodelopen (*s*), in scheurbuikagtige ongesteldheden (*t*), in long en

borstziectens, en in eenen scherpen en verrotten staet der sappen: hy zegt gezien te hebben, dat zeer gevaarlyke hoesten, die klaarblykelyk eene *Teering* dreigden, door het gebruik van deezen Balssem alleen geneezen zyn; en dat hy, onaangezien zyne heet- en bitterheid, goede uitwerkingen doet in gevallen van uitdrooginge (*v*).

De Gifte van dit geneesmiddel is zelden meer, als twintig, dertig droppels; hoewel sommigen 'er zestig of meer voorschryven. Het kan gevoeglyk ingenomen worden in de gedaante van eene gesuikerde Olie (*x*); of in die van een Amandelmelk (*y*); waar toe het kan gebragt worden, door het zelve te wryven met Amandelen, of liever met een dik slym van Arabische Gom, tot datze wel vermengd zyn, en dan by graden eene bekwaame veelheid van water 'er by te doen.

De eenige Winkel bereiding van deezen Balssem is eene brandige Olie (*z*), met het byvoegsel van de *Gom guajacum* gedistilleerd [L.] De Balssem zelf is een inmengsel in het Treksel van Balssem (*a*) en het Treksel van spaansche vliegen. [E.]

BALSAMUM GILEADENSE, zie OPOBALSAMUM.

BALSAMUM PERUVIANUM. [L. E.]
Balssem van Peru.

De gemeene *Peruviaansche Balssem* wordt gezegd, door kookinge in water, getrokken te worden uit eene welriekende Heester, die in Peru en de warmer gewesten van Amerika groeit. Deeze Balssem, tot ons overgebragt zynde, heeft byna de dikte van dunnen honich, is van eene roodagtig bruine kleur, die naa het zwarte helt, van eenen aangenaamen speceryagtigen reuk, en van een zeer heeten bytenden smaak. Met water gedistilleerd, levert hy eene geringe hoeveelheid uit van eene welriekende wezendlyke Olie van eene roodagtige kleur; en door een sterk vuur, zonder eenig byvoegsel, een geelagtig roode Olie.

De:

(n) Spiritus vini rectificatus. (o) Corroborans & detergens. (p) Purgans. (q) Fluxus albus. (r) Vulnerarium. (s) Dysenteria. (t) Cachexia scorbutica. (v) Casus hoëici. (x) Elaosaccharum. (y) Emulsio.
(z) Oleum empyreumaticum. (a) Tinctura balsamica. (b) Tinctura sanibaridum.

De *Balfem* van *Peru* is een zeer heet specryächtig geneesmiddel, heel veel heeter en scherper, als de *Balfem Copaive*. Deszelve voornaamste uitwerkingen zyn, het gestel te verwarmen, het Zenuwgestel te versterken, en de lymige vogten te verdunnen. Hierom wordt hy gebruikt in sommige soorten van borstkwaalen (*c*), druipers (*d*), rodelloopen (*e*) belette ontlastingen der pisse (*f*) en andere ongemakken, die uit zwakheid der vaste deelen ontstaan, of uit de traagheid en werkeloosheid der sappen voortkomen. Ook wordt hy uitwendig gebruikt, om wonden en zweeren te zuiveren en te geneezen; en somtyds tegen beroerheden, en zinking pynen. (*g*)

Deeze *Balfem* laat zich niet vermengen met water, melk, uitgeperste Oliën, Vet van Dieren, of wasch: hy moge vermengd worden met dit laatste, koud zynde, gelyk ook met de vetächtige zelfstandigheid, die uitgeperste Olie van foelie genoemd wordt; maar als het mengsel naderhand door hitte gesmolten wordt, scheidt de *Balfem* zich weder af, en zinkt naa den grond. Doch hy kan met water gemengd worden tot de gedaante van eene Amandelmelk (*b*), op dezelfde wyze, als de *Balfem Copaive*. Loogzoutächtige Loogen (*i*) ontbinden een groot gedeelte van denzelven; en verbeeterde (*k*) Geeft van wyn doet het geheel en al.

Deeze *Balfem* is een inmengsel in de *Balsamum guajacinum*, *Pilula aromatica* [L.] *Tinctura balsamica*, *Elixir pectorale*, *balsamum cephalicum*, en den *Balfem* van *Locatelli* [E.].

Daar is nog een andere soorte van *Peruviaanschen Balfem*, van eene witte kleur, en ongelyk welriekender als de voorgaande. Deeze wordt zeer zelden tot ons overgebracht. Hy wordt gezegd een voortbrengsel te zyn van dezelfde plant, welke de gemeene of zwarte *balfem* uitleevert; en dat hy uit de sneden, die in den stam gedaan worden, uitzweet.

BALSAMUM TOLUTANUM [L. E.]
Balfem van *Tolu*.

Deeze vloeit uit eene soorte van Pynboom, die in *Tolu* in de Spaansche Westindiën groeit; waar van daan de *Balfem*, in kleine *Kalabasschillen* tot ons wordt overgebracht. Hy is van eene geelächtig bruine kleur, naa het roode hellende; gestremd zynde is hy dik en taai: en door den tyd wordt hy hard en bros, zonder eenig groot verlies van zyne kragtste deelen te ondergaan. De reuk van deezen *Balfem* is by uitstek welriekend, eenigzins naa dien van *Limoenen gelykende*; zyn smaak is heet en zoetächtig, met weinig van de prikkeling, en niets van den walgagtigen geur, die by de andere *Balfems* is. Hy heeft dezelfde algemeene kragten, als de voorgaande; maar is veel zagter, en wordt tot sommige gebruiken, byzonderlyk als dat van een versterkend middel (*l*) in zaadvloeden en diergelyke zwakheden, gehouden veel kragtiger te zyn. Hy is een inmengsel in den *Wondbalfem*, (*p**) [L.], het *Treksel* van *balfem* (*q*) en de *borstpillen* (*r*), en *Elixir* (*s*) [E.]. Eene *Syroop*, die met denzelven bezwangerd is, wordt 'er ook in de *Winkels* gehouden.

BARDANÆ MAJORIS. seu *Lappæ majoris*, *arcii Dioscoridis* C. B. Kliffenkruid; de wortels en zaaden [E.]

Deeze is een gemeene plant, die aan de kanten der wegen groeit, en genoeg bekend is, door zyne schilferagtige koppen, of kliffen, welken in de kleederen steeken en daar aan kleeven. — De zaaden hebben eenen bitterächtigen scherpächtigen smaak: zy zyn aangepreezen, als zeer kragtige pisdryvende (*t*) middelen, ingegeven zynde in de gedaante van eene Amandelmelk (*v*) of in poeder, by de hoeveelheid van een *Drachma*. — De *Wortels* smaken zoetächtig met eene zachte wrangheid en bitterächtigheid: zy worden gehouden voor openende (*x*), pisdryvende (*y*), en zweetverwekkende (*z*); en gezegd te wer-

(c) *Ashmata*. (d) *Gonorrhæa*. (e) *Dysenteria*. (f) *Suppressiones urinæ*. (g) *Dolores rheumaticæ*. (h) *Emulso*. (i) *Lixivia alcalina*. (k) *Spiritus vini rectificatus*. (l) *Corroborans*. (m) *Balsamum vulnerarium*. (n) *Tinctura balsamica*. (o) *Pilula pectorales*. (p) *Elixir pectorale*. (p*) *Balsamum vulnerarium*. (q) *Tinctura balsamica*. (r) *Pilula pectorale*. (s) *Elixir pectorale*. (t) *Diuretica*. (v) *Emulso*. (x) *Aperientia*. (y) *Diuretica*. (z) *Sudorifica*.

werken zonder prikkelingē, zoo dat men ze veilig zou kunnen beproeven in scherpe ziekten. Afkookfels (a) van dezelve zyn voor lange gebruikt in zinkingagtige (b) jichtagtige (c) en andere ziekten; en by fommigen beeter gehouden, als die van Salfaparilla.

BDELLIUM [L. E.] *Bedola*.

Bedola, of *Bdellium* is een Gom-harsagtig faamengestremd sap, welk in kluiten van verscheidene gedaanten en grootten, uit Arabien en Oostindien overgebracht wordt. Het heeft eene roodagtig bruine kleur, en gelykt op 't aanzien wel wat naar Myrrhe: als men het in stukken slaat, vertoont het zich eenigzins doorscheinend, en, gelyk *Geoffroy* zeer wel aanmerkt, als lym. Het wordt zagt en taai in den mond, kleeft aan de tanden, heeft eenen bitteragtigen smaak, en geen onaangenaamen reuk. *Bdellium* is wel eer aangepreezen, als een zweetverwekkend (d) pisdryvend (e) en een middel voor de (ongemakken van de) Baarmoeder (f); en in uitwendige toepassingen, om gezwollen te doen ryp worden, enz. In de tegenwoordige praktyk wordt 'er naauwelyks gebruik van gemaakt, dan als een mengsel in de *Tberiaca*.

BECABUNGÆ, seu *Anagallidis aquaticæ folia*: *Veronica aquaticæ folio subrotundo Morif. Hist.* Water-Guichel-heil; de bladeren 'er van [L. E.]

Dit is een lage plant, die gemeenlyk in kleine bakken en putten van stillstaand water groeit: de bladeren blyven den geheelen winter over; doch zyn in hunne grootste volmaaktheid in de lente. Derzelver voornaamste smaak is kruidagtig, verzeld van eene zeer geringe bitteragtigheid.

Bekabunga is wel eer geacht geweest eene zeepagtige afvagende kragt (g) te hebben, en de lymagtige vogten te verdunnen, zonder prikkelingē: hierom werdt zy voorgeschreven in die soorten van scheurbuik, welken heete

genoemd worden, waarin de *Lepelbladeren* (b) en andere scherpe middelen tegen het scheurbuik (i) zoo goed niet gehouden werden. Thans wordt zy alleen gebruikt in saamenvoeginge met die planten, als in de *Sappen tegen het Scheurbuik* (k); [L. E.] maar doet mogelyk niet veel tot derzelve kragt. Indien men eenige kragt van de *Bekabunga* vermagten zal, dan moet zy als voedsel gebruikt worden.

BELLIDIS MAJORIS folia: *Bellidis majoris sylvestris caule folioso C. B.* Groote of Offen-Oogen, Madelieven: de bladeren 'er van [E.]

Deeze plant is zeer gemeen in de velden en onder het korn, bloeiende in May en Juny. De bladeren hebben eenen slymagtigen zoutagtigen wrangen smaak; zy worden gezegd afvagende (l) ontbindende (m) openende (n) en ook maatic faamentrekkende (o) te zyn. *Geoffroy* verhaalt, dat het kruid, vergaderd zynde voor dat de bloemen uitkomen, en in water gekookt, aan 't zelve eenen scherpen smaak mededeelt, die zoo doordringend en fyn is, als peper; en dat dit Afkookzel (p) een uitsteekend Wond- en pisdryvend middel (q) is: Edoch dit bericht schynt meer tot de volgende plant te behooren.

BELLIDIS MINORIS, seu *consolidæ minima folia*: *Bellidis minoris sylvestris C. B.* Gemeene Madelieven, de bladeren 'er van [E.]

Deeze is byna overal gemeen, en bloeit vroeg in de lente. — De bladeren hebben eenen fynen scharpagtigen smaak, en zyn aangepreezen als wond-middelen (a); gelyk ook in Borstkwaalen, of Amborstigheden (b) en uitdroogende koortsen (c), en in zulke ziekten, als veroorzaakt worden door het drinken van koude vogten, als 't lichaam te veel verhit is. *Ludovici* houdt de kleine *Madelief* (d), als de planten, die gemeenlyk tegen

(a) Decoctio. (b) Rheumatici. (c) Arthritici morbi. (d) Sudorificum. (e) Diureticum. (f) Uterinum.
(g) Vis saponaria detergens. (h) Cochlearia. (i) Antiscorbutica. (k) Succus scorbutici. (l) Detergentia.
(m) Resolventia. (n) Aperientia. (o) Astringentia. (p) Decoctio. (q) Vulnerarium & niuriticum.
(a) Vulneraria. (b) Asthmata. (c) Febres bellica. (d) Bellis minor.

gen het scheurbuik gebezigd worden; en als de ontbindende middelen tegen het verdikte bloed in de mildziektens. (e)

BENZOINUM [L. E.] Benzoin.

Benzoin is een harsagtig saamgestremd sap, welk verkrègen wordt uit eenen boom, die natuurlyk in beide de Indien groeit, en de winters onzer Luchstreek bezwaarlyk kan verdragen.

De Hars wordt alleen uit Oostindiën gebragt; en zulks in groote stukken, die uit witte en ligt bruine brokken, of geele spikkels saamgesteld zyn, en zeer ligt tusschen de handen breeken: die het witte is en vry van alle onzuiverheden wordt meest geacht: Deeze hars heeft zeer weinig smaak, en geeft slegts een weinig zoetigheid op de tong: maar heure smaak is uitneemend welriekend en aangenaam, byzonder als zy heet gemaakt wordt. Als men ze in bekwaame vaten op het vuur zet, leevert ze eene aanzienlyke hoeveelheid van een wit zoutagtig stremfel uit, bloemen genoemd, van eenen zuuragtigen smaak en aangenaamen reuk; het welk ontbindbaar is in verbeterden Geest van wyn, en met hulp van hitte ook in water.

Het voornaamste gebruik der *Benzoin* heeft plaats in reukwerken, en in blanketfels (f): men ontmoet ze zelden in onbereide Voorchriften, die op staande voet bereid worden (g), en komt alleen, in zelfstandigheid, in één winkel saamenmengsel, den Wond- of wonder Balsam (b), die voornaamelyk tot uitwendig gebruik geschikt is. Zy zoude des niet temin ook toepasselyk schynen tot andere gebruiken, en geene ongegronde aanspraak hebben op de kragten van *Storax* en den Balsam van *Tolu*, ten minsten in een minderen graad. De Bloemen worden angepreezen in Borstziektens; en met dit oogmerk worden ze tot een inmengsel gemaakt in de *pynstillende Elixir* (i) [L.] in de *borst-Elixir*, *Conferf* en *Pillen* (k) en in de Koekjes van Zwaavel. (l) [E.]

BERBERIS, *seu Oxuacantha Galeni*, cortex & fructus: *Berberis dumetorum* C. B. Barberisse; de bast en vrugt 'er van.

De Barberisse-Boom is een kleine boom, of liever een groote Heester, bekleed met een afchkleurigen bast, onder welken een andere is van eene donker geele kleur: De beziën zyn van eene schoone roode kleur, en bevatten elk twee harde bruine zaaden in zich. Hy groeit in 't wilde op krytagtige bergen, in verscheidene deelen van Engeland, wordt dikwyls geplant in tuinen en hoven.

De buitenste bast der takken, en de bladeren hebben eenen saamentrekkenden zuiveren smaak; de binnenste geele bast heeft eenen bitteren: deeze laatste wordt gezegd van dienst te zyn in de Geelzugt (m); en by sommigen gehouden voor een nuttig purgeermiddel. (n)

De Barberissen, die in den smaak aangenaam zuur, en middelmatig saamentrekkend zyn, heeft men met goed gevolg ingegeeven in overloopeningen van Gal (o), en in ziekten, die uit hitte, scherpeid, of duicheid der sappen ontstaan. By de Egyptenaaren heeft men de Barberissen gebezigd in vlooden, en kwaadaartige koortsen, om de hitte te maatigen, den dorst te stillen, de kragten te versterken, en de verrotting voor te koomen: de vrugt wordt geweekt in een dag en nacht, in omtrent twaalfmaal derzelve hoeveelheid van water, met byvoeging van een weinig fenkelzaad, of diergelyk, om de maag niet te beledigen; het vogt afgekleinsd en met suiker of syroop van Citroenen zoet gemaakt zynde, wordt den Lyder rykelyk te drinken gegeeven. *Prosper Alpinus* (uit wiens Verhandeling de *Medicina Aegyptiorum*, dit bericht getrokken is) verhaalt ons, dat hy zelf dit geneesmiddel met gelukkig gevolg gebruikt heeft, in eene pestagtige koorts, verzeld van eenen onmaatigen galagtigen buikloop (p). Een Gely van de vrugt is door het COLLEGIE van Edinburg

(e) *Morbi hypochondriaci*. (f) *Kosivirax*. (g) *Præscriptiones extemporaneæ*. (b) *Balsamum traumaticum*. (i) *Elixir paregoricum*. (k) *Elixir pectorale*, *Electuaria pectoralia* & *Pilula pectorales*. (l) *Tezari sulphuris*. (m) *Argutus*. (n) *Purgans*. (o) *Fluxus biliæsi*. (p) *Diarrhæa biliæsa*.

burg voor eene Winkel bereiding voorgeschreven.

BETÆ folia: Beta alba vel pallescens, quæ sicula & cicla officinarum Mor. & Beta rubra vulgaris C. B. Witte en roode Beet; en de raapwortelagtige roode Beet, of Betearavie. [E.]

Deeze planten worden in de tuinen gekweekt, voornaamelyk tot keuken gebruik. Op het oog kan men weinig onderscheid tusschen dezelve zien, dan het geen in derzelve tytels uitgedrukt is. Afkookfels van Bieten maaken zagtelyk open lyf; hierom zyn ze in den rang der verzagtende kruiden (q) geplaatst: maar de planten, die na de kooking overblyven, worden gehouden eene tegengestelde uitwerking te hebben. Zy brengen weinig voedsel aan, en worden van sommigen gezegd nadeelig voor de Maag te zyn. Het sap, dat uit de wortels geperst wordt, is een sterk Niesmiddel. (r)

BETONICÆ folia: Betonica purpurea C. B. Gemeene of bosch Betonie; de bladeren 'er van. [E.]

Betonie is een laage plant, groeiende in bosschen en schaduwtige plaatsen, in verscheidene deelen van Engeland: de bloemen komen in Juny en July voort; zy zyn purperagtig van kleur, en staan op punten aan de toppen der steelen. De bladeren en bloemen hebben eenen kruidagtigen wrangen eenigzins bitteren smaak, verzeld van eenen zeer geringen speceryagtigen geur. Dit kruid is lange een gunsteling geweest van de Schryvers over de *Materia Medica*, welken niet in gebreeke bleeven eene groote menigte van goede hoedanigheden aan het zelve toe te schryven. Doch de ervaarenheid ontdekt in de Betonie niets anders, dan de hoedanigheid van een zagt versterkend middel (s): gelyk daar is een Trekfel (t) of ligt Afkookfel (v) van dezelve, als Thee gedronken; of een verzadigd Afkookfel (x) in behoorlyke giften ingegeven, in slapheid en zwakheid der ingewanden, en

in ongesteldheden, die daaruit voortkoomen. Het poeder van de bladeren opgesnoven veroorzaakt niezen; en hierom wordt de Betonie somtyds tot een innengsel gemaakt in Niespoeders: doch deeze uitwerking schynt niet te moeten toegeschreven worden, gelyk doorgaans gemeend wordt, aan eenige byzondere prikkelende hoedanigheid in het kruid; maar aan de ruuwe hairen, waar mede de bladeren overdekt zyn. De wortels deezer planten verschillen zeer veel, in hoedanigheid, van de andere deelen: derzelve smaak is bitter en zeer walglyk: in eene kleine gifte ingenomen doen zy geweldig braaken en buikzuiveren, en worden onderfeld vry wat met de wortels van Nieskruid (y) gemeen te hebben. Het is zeer zonderling, indien het waar is, dat de Betonie de geenen, die eene zeer groote menigte daar van verfaamelen, aandoet met eene ongesteldheid, die naar dronkenschap gelykt; zoo als door *Simon Pauli* en *Bartholinus* verzekerd wordt.

BETONICA AQUATICA, zie *SCROPHULARIA AQUATICA MAJOR*.

BETULÆ Cortex & Lachryma: Betule C. B. De Berkenboom; de bast en 't sap 'er van. [E.]

Deeze Boom groeit in 't wilde in vogtige Bosschen: zyn bast bestaat uit eene dikke brosse zelfstandigheid van eene bruinagtige roode kleur, en uit verscheidene zeer dunne, gladde, witte, doorschynende vliesjes. Deeze laatste zyn zeer ontvlambaar, en schynen vol te zyn van eene harsagtige stoffe; alhoewel ze naauwlyks eenen byzonderen reuk of smaak hebben. Het dikke brosse deel is minder harsagtig, en wrang in den smaak: van de geneeskragten van elk deezer deelen, is weinig of niets met zekerheid bekend.

Als men den stam van den boom diep wondt of doorboort, in 't begin van de Lente; zoo vloeit 'er een zoetagtig sap uit, somtyds (naar men zegt) in zulk een grooten

(q) *Herba emollientes.* (r) *Egger.* (s) *Corroborans.* (t) *Infusio.* (v) *Decollio.* (x) *Tinctura saturata.* (y) *Helleborus.*

ten overvloed, dat het in zwaarte tegen het gewigt van den gantschen boom met wortel en al kan opweegen: een tak bloedt een *Gallon* (z) of meer in een dag. Dit sap wordt voornamelyk aangepreezen in scheurbuikagtige ziekten en in andere bedorvenheden van het bloed: deszels kenbaarste uitwerking is, de ontlafing der pis te bevorderen.

BEZOAR lapis. Bezoarsteen.

De Bezoarsteen is een steenagtig saamen-groefsel, welk in de maag van zekere dieren, die gezegd worden tot het geslacht der Geiten te behooren, gevonden wordt. Hy is saamengefeld uit zyden, die op een middelpunt titloopen, en elkanderen omringen, met een weinige holte in 't midden, waar in stukjes hout, stroo, haar, of diergelyke zelfstandigheid begrepen is.

De Winkels onderscheiden twee soorten van Bezoar; de eene die uit *Persien* en *Oostindien* gebragt wordt, en de andere uit de Spaansche *Westindien*. De eerste, of beste soorte, *Oosterfche Bezoar* genaamd, heeft eene blinkende, donker groene of olyfkleur, en eene zeer gladde oppervlakte; als men de buitenste zyde wech neemt, vertoont die, welke daar onder ligt, zich insgelyks glanzig. De *Westerfche* heeft eene ruuwe oppervlakte, en eene minder groene kleur, dan de voorgaande: ook is hy veel zwaarder, brosser en van lossier weeffel; de zyden zyn dikker, en vertoonen, als men ze breekt, eene menigte van streepen, die fraai door elkanderen geweeven zyn. De *Oosterfche* is doorgaans kleiner, dan een walnoot; doch de *Westerfche* meesten tyd grooter en somtyds zoo groot als een *Ganzen-cy*. De eerste is in 't algemeen het meest geacht, en de eenige soorte, die by het *COLLEGIE* van *Londen* nu nog behouden is: maar het *COLLEGIE* van *Edinburgh* schryft beiden nog voor, in de uitgave van hunne *Apotheek*, die voor de tegenwoordige uitgekomen is; doch zy schynen nu toe te staan, dat men ze door elkanderen gebruike, dewyl ze, in hunne

Lyft, den naam van *Bezoar steen* alleen behouden.

Kämpfer (in wiens *Amenitates exoticæ* men volkomen bericht van het Bezoar Dier kan vinden) verhaalt ons, dat deeze steen, by de *Perliaanen* hoog in achting is, en zelfs van meerder waarde, dan in *Europa*; dit en verscheidene andere omstandigheden, onnodig hier te verhaalen, hebben aanleiding aan veel gegeeven om te vermoeden, dat de rechte Bezoar, nooit tot ons gekomen is. Sommige Schryvers houden sterk staande, dat alle de steenen, die gemeenlyk onder dien naam verkogt worden, door kunst gemaakte saamenmengfels zyn. Dat sommigen inderdaad zodanig zyn, is openbaar; hier van daan ook het groot verschil in de opgave der hoedanigheden, die sommige *Menschen* 'er van gedaan hebben: de steenen, door *Slare* onderzocht, werden niet ontbonden in zuure vogten; maar die *Grew* en *Boyle* beproefden, wel: die door *Geoffroy* gebrukt werden (in sommige proeven, die in de *Fransche Gedenkschriften* van 1710. verhaald worden) scheenen zelfs onvatbaar voor de werking van verbeterden Geest van wyn (a); terwyl sommigen van die, welke *Neumann* te *Berlyn* onderzocht, geheel en al daarin ontbonden werden. Het algemeene kenmerk der goedheid van deezen steen is, dat hy eene donker groene kleur afgeeft, op wit papier, dat met kryt bestreeken is.

Bezoar was onbekend by de oude *Grieken*; en is het eerst by de *Arabieren* in aanmerking gekomen, die denzelven hooglyk pryzen in zeer veele ongemakken, byzonderlyk tegen vergift. Laater Schryvers verëeren denzelven ook met ongemeene aanpryzingen, als een zweet- en verdryvend middel (b); kragten, waar op hy zekerlyk geene aanspraak heeft. Het is een ziekelyk saamengroefsel, dat veel overeenkomst heeft met den *Graveelsteen* der *Menschen*; dat geenen reuk noch smaak heeft, niet verteerbaar is in de maag der *Dieren*, waarin het gevonden wordt, en op welk bezwaarlyk eenig sap van het *Menschelyk* ligchaam kan werken. Het kan in geen ander licht

(z) Zie van deeze Maat I. Deel. pag. 25. (a) *Spiritus vini rectificatus.* (b) *Sudorificum & alexipharmacum.*

licht beschouwd worden, dan als een opflorpend middel (c); en is verre het zwakste van alle de gemeene zelfstandigheden van dien rang. Men heeft het wel tot een half drachma, en somtyds tot een heel dragma toe ingegeven, zonder eenige merkelyke uitwerkinge; alhoewel de gewoone gifte, (uit aanmerkinge van zynen hoogen prys) leegts eenige grainen is.

BISMALVA, zie ALTHÆA.

BISMUTHUM. *Bismuth.*

Bismuth is een zwaar bros Metaal, gelykende uiterlyk naar het Koningske van Spiesglas (d) en Spiauter (e); maar in hoedanigheid grootelyk van dezelve verschillende. Het wordt met geweld in het zuur van Salpeter (f) ontbonden; daar dit zuur het Koningske van Spiesglas alleenlyk verbyt; en het wordt nauwlyks in 't geheel eenigzins opgelost in het zuur van zeezout (g), het welk sterk op Spiauter werkt. Eene Kalk en Bloem van dit half metaal is weleer aangepreezen geweest, als in kragten overeenkomende met sommige bereidingen van Spiesglas (b); maar zy zyn tegenwoordig niet anders in gebruik, dan als een blanketfel voor de schoonheid. Zie III. Deel. IX. Hoofdst.

BISTORTÆ radix: *Bistortæ majoris radice minus intorta* C. B. Hertstong, of Slangenkruid; de wortel 'er van. [L. E.]

Deeze plant groeit in 't wilde in vogtige weiden, in verscheidene deelen van Engeland; doch is niet zeer gemeen omtrent Londen. De Wortel heeft omtrent de dikte van een pink, is van buiten donker bruin en van binnen wit van kleur: hy is wormswyze gedraaid of gebogen, (waar van daan de plant ook haaren naam heeft) met een lid aan elken draai, of bogt, en vol met bosjes van vezelen: de wortels van deeze foorte, die wy hier bedoelen, hebben maar een of twee bogten of draaijingen;

anderen hebben 'er drie of meer.

Alle de deelen van het Slangenkruid hebben eenen ruuwen wrangen smaak, byzonderlyk de wortel, die een van de sterkste saamentrekkende plantgewassen (i) is. Hierom wordt hy in alle soorten van onmatige bloedvloeiingen (k) en andere vloedten, waarin alleen saamentrekkinge vereischt wordt, zoo wel inwendig als uitwendig gebruikt.

Het is zekerlyk een zeer kragtig saamentrekkend middel, (*k) en moet eenvoudig als zodanig aangemerkt worden: want op de zweetverwekkende (l) pesttegenstaande (m) en andere diergelyke kragten, die aan het zelve worden toegeëigend, heeft het geen ander recht, dan ingevolge van zyne saamentrekkende kragt, (n) en van zyne verrotting tegenstaande (o) eigenschap, welke het met andere saamentrekkende plantgewassen (p) gemeen heeft. De grootste gifte van deezen wortel in poeder is een Drachma. Hy komt alleen, als een innengsel in het winkel-saamenmengsel, dat *Species è scordis* hiet. [L.]

BITUMEN JUDAICUM [L.] *Asphaltus*. Jodenlym.

Dit is een ligte, vaste pik, die van buiten eene donkeragtige, en van binnen eene donker zwarte blinkende kleur heeft; met zeer weinig smaak, en nauwelyks eenigen reuk, ten zy dat ze heet gemaakt worde, wanneer ze eenen zeer pikagtigen reuk uitgeeft. Zy wordt zeer overvloedig in de aarde gevonden in verscheidene deelen van Egypte; en op de oppervlakte van de Doode Zee; maar zeer zelden tot ons overgebracht. In haare plaats gebruiken de Winkels andere Joodenlymagtige (q) zelfstandigheden, die in Frankryk, Duitsehland en Zwitserland gevonden worden: deezen hebben eenen veel sterker pikagtigen reuk; maar in andere opzigten komen ze heel zeer met de waare Asphalt overeen. Somtyds wordt de Pik zelve of de doode kop (r) die na

(c) Absorbens. (d) *Regulus Antimonii*. (e) *Zincum*. (f) *Acidum Niri*. (g) *Acidum Salis marini*. (h) *Præparaciones antimoniales*. (i) *Alstringens vegetabile*. (k) *Hæmorrhagines*. (*k) *Stypticum*. (l) *Sudorifica*. (m) *Antipestilentialis virtus*. (n) *Adstringentia*. (o) *Vis antiseptica*. (p) *Styptica vegetabilia*. (q) *Substantia bituminosa*. (r) *Caput mortuum*.

na de distilleering van amber overblyft, in plaats van Joodenlym genomen. Eene groote menigte van verscheidene kragten heeft men aan deeze Joodenlym toegeschreven, als ontbindende (s) verdryvende (t) lymagtigmaakende (v) zweetverwekkende (x) verzagtende (y) de maandstonden bevorderende (z) enz. doch het is al sedert langen tyd niet anders gebruikt, dan als een innengsel in de *Tberiacæ*. Het COLLEGIE van *Edinburgh* de *Tberiacæ* nu afgeschafft hebbende, heeft dus ook de Joodenlym uitgewischt.

BOLI. *Bolus* Aarden.

Bolus Aarden zyn broffer dan kley, en zoo taai niet; zich ligter met water vereenigende en weder vryer daar van afscheidende en bezinkende. Op het aanraaken zyn ze zagt en vetagtig, kleeven aan de tonge, en smelten langzaamethand in den mond, met agterlaatinge van eenige merkelyke saamentrekkinge. Men heeft veele verscheidene soorten van Aarden in de Geneeskunst ingevoerd, waar van de voornaamsten deeze volgende zyn.

1. **BOLUS ARMENA.** *Armenische Bolus*. [L. E.] De zuivere Armenische *Bolus* heeft eene helder roode kleur, met een geelen weerschyn: het is een van de hardste en vastste lichaam van deezen rang, en niet glad en effen, gelyk de anderen, maar heeft gemeenlyk eene ruuwe en stroeve oppervlakte. Met zuuren maakt zy geene opbruiffching.

2. **BOLUS GALLICA.** *Fransche Bolus* [L. E.] De gemeene Fransche *Bolus* heeft eene bleek roode kleur, met onregelmaatige sprenkels of aderen van wit en geel gemarmerd. Zy is veel zagter dan de voorgaande; en maakt eene zachte opbruiffching met zuuren.

3. **BOLUS BLESENSIS.** *Bloische Bolus*. Deeze is eene geele *Bolus* Aarde, heel wat ligter dan de voorgaande, en dan meest alle de

geele Aarden. Zy bruiffcht sterk op met zuuren.

4. **BOLUS BOHEMICA.** *Boheemsche Bolus*. Deeze heeft eene geele kleur met een rooden weerschyn, doorgaans van effen weeffel. Zuuren hebben 'er geen vat op.

5. **BOLUS LEMNIA.** *Lemnische Bolus*. Deeze is eene bleek roode Aarde; zagtelijk opbruiffchende met zuuren.

6. **TERRA SILESIACA.** *Silefische Aarde*. Zy heeft eene bruinagtig geele kleur: de zuuren doen 'er geene merkelyke uitwerking op. Deeze en andere aarden klein gestampt, en met zekere indrukzelen 'er in geperft zynde, worden *Zegel-Aarden* genaamd. (a) Van de Armenische, Lemnische en Bloische *Bolus* Aarden wordt zelden de oprechte in de Winkels gevonden; dewyl de *Corsier* Aarden, of witte kley, met oker gekleurd, doodekop (b) van Vitriool enz. dikwils derzelve plaats vervangen. De oprechte kan daaruit onderscheidenlyk gekend worden, dat ze gelykelyk van 't water scheiden en bezinken, zonder eenige afscheiding van haare deelen; de oprechte *Bolus* Aarden behouden haare kleur of worden hooger in het vuur; terwyl de gemaakte en bedrieglyke soorten rood verbranden.

Deeze Aarden zyn wel eer aangepreezen geweest, als saamentrekkende (c) zweetverwekkende en verdryvende middelen (d), in Buikloopen (e), Roodeloopen (f), Bloedvloeiingen (g), en in kwaadaartige en pestagtige ziekten. In Darmvloeden (h) en ongemakken van de eerste (i) wegen, kunnen zy zekerlyk van eenigen dienst zyn; maar de kragten, die haar in andere gevallen worden toegeschreeven, schynen geenen grond te hebben.

In de *Londensche Apotbeek* is de *Bolus* Aarde een innengsel in het *Poeder uit Bolus Aarde* (k), *uit Waterlook* (l), in de *koekjes voor de Maagpyn* (m), de *Tberiacæ*, en in één saamen-

(s) *Resolvens.* (t) *Dissutiens.* (v) *Glutinans.* (x) *Sudorificans.* (y) *Emolliens.* (z) *Emmenagogica virtus.* (a) *Terra sigillata.* (b) *Caput mortuum vitrioli.* (c) *Adstringentia.* (d) *Alexipharmaca.* (e) *Diarrhæa.* (f) *Dysenteria.* (g) *Hæmorrhagines.* (h) *Fluxus intestinales.* (i) *Prima via.* (k) *Pulvis à Bolis.* (l) *Scordio.* (m) *Tabella cardiagica.*

menmengfel voor uitwendig gebruik, te weeten, de geneezende Steen (n). Geen eene foorte van deeze Aarden wordt in eenig faamenmengfel van de *Edinburgfche Apotbeek* gebruikt.

BOMBYX, zie **SERICUM**.

BONI HENRICI, *sive Lapatii unctuosifolia*; *Lapatii unctuosifolii perennis spinachiae facie Moris*. Engels Bingel-kruid, Glas-kruid, of Wintergroen; de bladeren 'er van. [E.]

Dit kruid ontmoet men aan de kanten der wegen en op onbebouwde plaatsen. Het wordt in den rang der verzagende kruiden geplaatst; maar zelden in de praktyk gebruikt. De bladeren 'er van worden by het gemeene Volk gebruikt om ligte wonden te heelen, oude zweeren te zuiveren en tot meer diergelyke einden.

BORRAGINIS flore caeruleo. J. B. Bernagie; de bloemen 'er van. [E.]

Dit is een ruige plant, bekleed met kleine fteekelagtige hairen: zy groeit op woefte plaatsen en oude muuren. Aan de bloemen deezer plante heeft men eene vervrolykende kragt toegefchreven, waarom de Bernagie ook in den rang der zogenaamde hartverfterkende Bloemen (a) geplaatst is: doch het is openbaar, dat zy zeer weinige aanspraak hebben op eenige kragt van deezen aart, en fchynen in 't geheel niets te beduiden te hebben.

BORAX [L. E.] *Borax*.

Dit is eene zoutagtige zelfftandigheid, uit Oostindien overgebracht in groote klompen, welke ten deele uit groote, maar meest uit kleine Cryftallen zyn faamengefteld; en deels wit, deels groen, door eene grysgaele zelfftandigheid, als 't ware, faamengevoegd, doormengd met zand, kleine fteentjes en andere onzuiverheden: de zuivere Cryftallen, aan 't vuur blootgefteld zynde, fhelten tot een foort van glas, welk nooit in water kan ontbonden worden.

Dit zout ontbonden en tot Cryftal geworden zynde, maakt kleine doorfchynende klompjes: de Bereiders 'er van hebben een manier, om het in grooter Cryftallen te doen fchieten; doch deezen verschillen in verfcheidene opzigten van het echte zout; in zoo verre, dat *Cramer* dezelve niet een gezuiverde, maar verbafterde *Borax* noemt. De oorfprong van dit zout is tot nog toe onbekend, en deszelfs faamenftelling kent men maar ten deele. Dus hebben veele proeven klaarlyk aangetoond, dat het uit een vast loozoutagtig zout (p) beftaat, welk het zelfde is met den grondslag van 't Zeezout, in eenen zekeren graad geneutralizeerd, door een minder gedeelte van eene andere zoute zelfftandigheid, welke tot hier toe nergens, zoo veel ik weet, ontdekt is, dan in de *Borax* zelve.

Ook zyn de geneeskragten van de *Borax* nog niet genoegzaam door de ervaarenheid bevestigd: men onderftelt dat ze, by giften van een half *Drachma* of twee *Scrupels*, pisdryvende (q), de maandftonden verwekkende (r), en de verloffing bevorderende (s) is: het eenig winkel faamenmengfel, waar in ze gebruikt wordt, is het *Poeder om de verloffing te bevorderen* (t) van de *Edinburgfche Apotbeek*. De Heer *Biffet* pryft eene ontbinding van dit zout, in water, aan, als een zeer kragtig en tot nog toe onbekend middel, om fpruwagtige korften (v) in den mond en de keel der Kinderen op te loffen. 'Er zyn gewigtige redenen, om te gelooven, dat de kragten der *Borax* veel grooter zyn, dan zy in 't algemeen onderfteld worden te weezen.

BOTRYOS folia: *Chenopodii ambrosioidis folio sinuato Tourn. Atriplicis odora seu suaveolentis Moris*. Druiven kruid; de bladeren 'er van. [E.]

Deeze plant wordt in de tuinen gekweekt; zy heeft eenen sterken niet onaangenaamen reuk; en eenen heeten eenigzins prikkelenden fmaak. Zy wordt aangepreezen als een windbrekend (x) en borftmiddel (y). Men kan van dezelve trekfels drinken, als Thee.

BRAS-

(n) *Lapis medicamentosus*. (o) *Flores cordiales*. (p) *Sal fixum alcalinum*. (q) *Diureticum*. (r) *Emmenagogicum*. (s) *Promovens partum*. (t) *Pulvis ad partum*. (v) *Crusta apthusa*. (x) *Carminativum*. (y) *Pectorale*.

BRASSICA SATIVA: *Brassica capitata alba* C. B. & *Brassica Capitata rubra* C. B. & *Brassica alba capite oblongo non penitus clauso* C. B. *Brassica sabauda* Ger. & Park. & *Brassica cauliflora* C. B. Witte en roode Kool, Spruitkool, Savooikool, en Bloemkool. [E.]

Deeze allen worden in de tuinen gekweekt, meer voor de keuken, dan voor geneeskundig gebruik. Zy worden alle gehouden zwaar te zyn om te verteeren, weinig voedsel te geven en veele winden te verwekken; schoon waarfchynelyk op geen heel goed fundament. Zy hellen fterk over tot verrotting, en koomen veel eer tot dien staat dan byna eenig ander plantgewas; als zy verrot zyn, is derzelver reuk insgelyks de bezwaarlykfte, en gelykt zeer naar dien van verrotte zelfftandigheden van Dieren. Men zegt dat een afkookfel van dezelve open lyf maakt. Van alle deeze planten wordt de Bloemkool gehouden voor de ligfte om te verteeren. De witte finkt het meeft, en de roode is 't meeft verzagende en verflappende (z). Men pryft een afkookfel deezer laaftte aan om de fcherpe vogten te verzagten in fommige borftkwaalen, en in heefchheid.

BRASSICÆ MARINÆ feu *foldanelle folia: Convolvuli maritimi foldanelle dicti Raji.* Zee-winde, Zee-spruitkool, Schots Lepelblad, of Soldanella; de bladeren 'er van. [E.]

Dit is eene kruipende plant, die, in verfcheidene deelen van de Noordzyde van Engeland, aan de Zeeftanden groeit. De wortels, bladeren en fteelen leeveren een melkagtig fap uit.

Soldanella, of Zee-winde is een fterk buikzuiverend (a) middel, dat zeer ruuw en geweldig werkt, en daarom met recht uit de praktyk verworpen is. De geenen, die derzelver gebruik aanpryzen, verfchillen heel zeer in het bepaalen van de gifte; fommigen fchryven een half Once voor, anderen drie Drachma's, en nog anderen een geheele hand vol.

BRITANNICA, zie LAPATHUM.

BRUNELLA, zie PRUNELLA.

BRUSCUS, zie RUSCUS.

BRYONLÆ ALBÆ radix: *Bryonie aspera five alba baccis rubris* C. B. Witte Bryonie, Kwartelbefie, of wilde Wyngaard; de wortels 'er van. [E.]

Dit is een ruuwe plant; die op drooge heuvels groeit, onder heggen, en tegen de ftruiken opklimt. De wortels 'er van zyn groot, en fomtyds zoo dik als een mans dey: derzelver reuk is fterk en onaangenaam, als zy verfch zyn; de fmaak walgagtig bitter, fcherp en bytende: het fap is zoo fcherp, dat het de huid, in een' korten tyd, doorbyt: alsze gedroogd worden, verliezen ze een groot gedeelte van hunne fcherpheid, en hunnen reuk byna geheel en al.

Bryonie wortel, of wilde Wyngaards wortel is een fterk prikkelend buikzuiverend middel (b); en als zodanig is het fomtyds met goed gevolg ingegeven in gevallen van razerne (c), in fommige foorten van Waterzugt (d) en in verfcheidene langduurige en wederkeerende ziekten (e), waar in eene fchielyke ontbinding van lymagtige fappen, en eene haaftige prikkeling op de vaste deelen vereifcht werdt. Een Uittrekfel 'er van met water gemaakt, werkt zagter en veiliger, dan de wortel in zelfftandigheid; van een half Drachma tot een Drachma ingegeven, is het, naar men zegt, bevonden een zagt buikzuiverend (f) middel te zyn; gelyk ook kragtig op de pis te werken.

De wortel van wilde Wyngaard, uitwendig toegepaf, wordt gezegd een kragtig verdryvend (g) middel te zyn: hy komt dus ook in een Pap tot dat oogmerk in de *Edinburgfche Apotheek*.

BUFO. De Padde.

Dit Dier wordt doorgaans voor vergiftig gehouden, byzonderlyk dezelfs kwyl, en een zeker

(z) *Emolliens & laxans.* (a) *Catharticum.* (b) *Catharticum irritans.* (c) *Cafus maniacales.* (d) *Hydrops.* (e) *Morbi chronicales.* (f) *Purgans.* (g) *Discutiens.*

zeker ſcherp vogt, welk onderſteld wordt de pis te zyn, en welk het, als het getergd wordt, tot eenen aanmerkelyken aſtand uitwerpt. Het zelve is eerst in de Geneeskunſt ingevoerd, by gelegenheid van eene geneezing, aan een waterzugtig Menſch verricht, welken tot poeder gemaakte Padden waren ingegeeven, om hem naa de andere waereld te zenden; maar die, na dat hy ze hadt ingenomen, eene groote menigte pis loosde, en ſpoedig van zyne ziekte herſteld werdt: van dien tyd af is de padde, door een maatig vuur gedroogd en tot poeder gemaakt zynde, als een pisdryvend middel (b) in hooge achtung geweest.

Deeze bereiding wordt inſgelyks gezegd, als ze uitwendig op den Navel wordt toegepaſt, Bloedvloeijingen (i), byzonderlyk die van de Baarmoeder (k) te ſtuiten. Het COLLEGIE van *Edinburgh* hadt, in de voorgaande Uitgave van zyne Apotheek, de Padde in zyne lyst der enkele Geneesmiddelen behouden, en gaf inſgelyks de bewerking van ze te droogen, op; maar heeft dit walglyk Dier nu gantſchelyk verworpen.

BUGLOSSI *radix, folia, flores: Buglossi angustifolii majoris* C. B. Tuin-Buglos, Offetong; de wortels, bladeren en bloemen 'er van [E.]

Dit is een ruuwe, haarige plant, gelykende naar Bernagie, maar is zoo ſteekelagtig niet: een wild foort 'er van ontmoet men gemeenlyk in heggen en tuſſchen het koorn, welke van de Tuinbuglos alleen daarin verſchilt, dat zy ſmaller van blad is. De Offetong heeft een flymagtigen zoetagtigen ſmaak, verzeld van een foorte van verkoelinge: de wortels zyn het meest, en de bloemen het minst flymagtig. Deze hoedanigheden wyzen derzelver gebruik aan in heete galagtige (l), of ontleekagtige ziekten (m), en in eenen ſtaat, dat de vogten al te dun en ſcherp zyn. De Bloemen zyn een van de vier foorten, welke hartverſterkende (n) genaamd worden: de eenige hoedanigheid, die zy bezitten, en haar recht kan

geeven tot deeze benaaming, is, dat zy maatiglyk verzagten en verkoelen, zonder het gehemelte of de Maag te beledigen; en dus kunnen ze in warme Luchttreken, of heete ziekten, den Lyder eenigermaate verfrifſchen.

BUGULÆ *sive consolidæ medicæ folia: Bugula sylvatica vulgaris cærulea* Morison. Wondkruid, Waalwortel, de bladeren 'er van. [E.]

Dit Kruid groeit in 't wilde, in boſſchen, heggen en vøgtige weiden. De bladeren hebben eenen zoetagtigen ſmaak, die langzaamhand bitteragtig en wrang wordt; zy worden aangepreezen als wond middelen (o), en in alle gevallen, waar in zagte ſaamentrekkende, of verſterkende middelen (p) te paſſen komen.

BUNIAS, zie **NAPUS**.

BURSÆ PASTORIS *folia: Thlaspi fatui, bursa pastoris dicti Raji*. Herders beurs; de bladeren 'er van.

Deeze plant is zeer gemeen in woefte plaatſen, en wordt den geheelen zomer door in bloem gevonden. Schaapherders beurs is lange vermaard geweest als een ſaamentrekkend (q) middel, en ſterk aangepreezen in buikloopen (r), roodeloopen (s), vloed van de Baarmoeder (t), en in 't algemeen in alle ziekten, waarin eenige foorte van ſaamentrekkende dingen kan te ſtaade komen. Sommigen hebben het voor een zoo ſterk ſaamentrekkend (v) middel gehouden, dat het nauwlyks veilig inwendig konde ingegeeven worden. Anderen hebben gemeend, dat het van eenen heeten vuurigen aart was, en onderſteld dat het de vloed ſtuitte, door de ſappen te doen ſtremmen, gelyk *alcohol* (x), of door de mondjes der vaten te branden of te ſchroeijen. Doch de kenbaare eigenſchappen van de Schaapherders beurze geeven weinig grond tot het een noch het ander deezer gevoelens; het heeft geene merkbaare hitte, ſcherpheid, prikkel-

(b) Diureticum. (i) Hæmorrhaginis. (k) Uterus. (l) Morbi biliis. (m) Inflammatoriis. (n) Flores cordiales. (o) Medicina vulneraria. (p) Corroborantia. (q) Adstringens. (r) Diarrhæa. (s) Dysenteria. (t) Fluxus uterini. (x) Alcohol is een zeer fyn en ontaſſbaar poeder, of een zeer zuivere en wel overgehaalde Geest.

kelende kragt, en naauwlyks eenige faamen-trekkende: de fmaak is byna enkel kruidagtig; zo dat zulks alleen genoeg is, om den bynaam van *Fatuum*, dwaas, door den Hr. Ray 'er aan gegeeven, staande te houden.

BUXI lignum [L.] & *folia* [E.]: *Buxi arborescentes*. C. B. De Busboom; de bladeren en het hout.

De *Busboom* is een kleine boom, die in sommige deelen van *Kent* en *Surry* groeit. Het hout heeft eene geele kleur, is veel harder, vastter, en zwaarder, dan eenig ander hout van *Europa*. De bladeren hebben eenen sterken walgenden fmaak, en, als ze verscht zyn, eenen stinkenden reuk: zy worden gezegd sterk den buik te zuiveren, door de gifte van een Drachma. Een Afkookfel (y) van het hout wordt door sommige aangepreezen, als een sterk zweetmiddel (z), beeter zelfs als *Guajacum*: Doch de fmaak ontdekt veel eer, dat het de hoedanigheden van dat hout niet eens bezit. Ondertusschen worden tegenwoordig noch het hout noch de bladeren van den Busboom gebruikt tot eenig ander einde, dan tot het distilleeren van eene vuurige Olie (a) [L.]; en zulk eene Olie van byna dezelfde hoedanigheid, kan men, door dezelfde behandeling, byna van alle houten verkrygen.

CACAO [E.] Chocolaat Nooten.

Deeze Nooten zyn de vrugt van eenen Americaanschen boom, die naar amandelen gelykt. Het voornaamste gebruik deezer nooten heeft plaats in 't bereiden van dien voedenden drank, dien men *Chocolade* noemt. Dit is een zagt, vetagtig, voedend vogt, dat bekwaam is om de scherpe vogten te verzagten; en van grooten dienst in teeringagtige ziekten; voornaamelyk als hy met melk en maar een weinig specerye bereid wordt.

CALAMINARIS LAPIS. [L. E.] Calamyn steen.

Deeze delfstoffs wordt overvloedig in Engeland, Duitſchland en andere Landen gevonden.

den, het zy in onderscheidene Mynen, of met de Ertsen van verscheidene Bergstoffen vermengd. Het is doorgaans van eene gryze, bruine, geele, of bleek roode kleur; zeer hard, hoewel niet hard genoeg, om 'er vuur uit te slaan met staal. Het is van sommige aangezien voor eene enkele Aarde, van anderen voor eene yzer-Erts: laater proeven hebben ontdekt dat het eene Erts van Spiauter (b) is. De Calamyn steen is doorgaans uitgebrand, of tot kalk gebrand (c) eer hy in dewinkels komt, om 'er een zwavelagtige of rottekruidagtige stoffe (d), die men onderfelt in de ruuwe Delfstoffs begrepen te zyn, uit afteſcheiden; en om hem gemakkelyker tot een fyn poeder te kunnen vryven. In deezen staat wordt hy gebruikt in Oogwaters (e) tegens afvloeiingen van dunne scherpe vogten op de Oogen; om vogtige, loopende zweeren op te droogen; en ontvellingen te heelen. Hy is de grondslag van eene Winkelbereiding, zynde eene wasch zalve tegen zweeren (f).

CALAMINTHÆ folia: *Calaminthæ pulegii odore seu nepetæ* C. B. *Calaminthæ foliis, ovatis obtusis, caule procumbente* Halleri. Veld-Calamint, Berg-munt; de bladeren 'er van. [L.]

Dit is eene laage plant, die in 't wilde groeit, langs de heggen en hooge wegen, en in drooge zandige gronden. De bladeren hebben eenen levendigen heeten fmaak, en ruiken sterk naar Poly: als geneesmiddelen verschillen zy anderszins weinig van wilde munt, dan dat ze wat heeter zyn en minder aangenaam ruiken; welke laatste omſtandigheid der Calaminteden voorrang bezorgd heeft in de Moederkwaalen. (g)

CALAMINTHÆ MONTANÆ folia: *Calaminthæ flore magno vulgaris* J. B. Gemeene Calamint, de bladeren 'er van. [E]

Deeze plant is onder ons, niettegenstaande derzelver naam, lang zoo gemeen niet, als de voorgaande, welke haare plaats, op de markten, doorgaans ingenomen heeft: hierom heeft

(y) Decoſtio. (z) Sudorificum. (a) Oleum empyreumaticum. (b) Zincum. (c) Calcinatus. (d) Materia sulphurea aut arsenicalis. (e) Collyria. (f) Epuloticum ceratum. (g) Casus hysterici.